

РОЗДІЛ XV. ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

УДК 616.89-057.875:378.014(477)

Інесса Візнюк

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
ORCID ID 0000-0001-6538-7742

Ольга Дзекан

Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова
ORCID ID 0000-0002-5296-7075

Дарія Юсупова

Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова
ORCID ID 0009-0008-0578-0057
DOI 10.24139/2312-5993/2025.02/613-625

ПСИХОСОМАТИЧНЕ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ

У статті досліджено поширеність і спектр психосоматичних розладів серед студентів вищих навчальних закладів України в умовах воєнного стану. Проаналізовано основні психогенні чинники, що спричиняють соматичні прояви, зокрема тривожність, депресивні стани, порушення сну, серцево-судинні та гастроентерологічні симптоми. Визначено особливості реагування молоді на хронічний стрес, пов'язаний із війною, та окреслено ризики для психічного і фізичного здоров'я студентської спільноти. Результати дослідження можуть бути використані для розробки програм психологічної підтримки, профілактики та реабілітації в освітньому середовищі. **Метою** дослідження є виявлення рівня поширеності, характерних проявів і спектру психосоматичних розладів серед студентської молоді закладів вищої освіти України в умовах війни, а також визначення основних психогенних чинників, що впливають на психосоматичний стан студентів у контексті розробки рекомендацій щодо збереження їхнього психологічного здоров'я. **Методи.** У дослідженні використано анкетування, психодіагностичне тестування (SCL-90-R, HADS, GHQ-28), спостереження та аналіз наукової літератури. Для обробки даних застосовано кількісний, якісний і кореляційний аналіз, що дозволило виявити зв'язок між психогенними чинниками, психосоматичними симптомами та адаптаційними ресурсами студентів. **Результати.** У дослідженні проаналізовано спектр психосоматичних розладів у студентів вищих навчальних закладів в умовах війни. За результатами анкетування та психодіагностики за шкалами SCL-90-R, HADS і GHQ-28 виявлено високий рівень тривожності, депресії, соматизації та загального психоемоційного дистресу. **Висновок.** На основі отриманих даних запропоновано модель психоедукаційних заходів, превентивних програм і системної підтримки, яка включає освітні, діагностичні та цифрові ресурси. Модель спрямована на збереження психічного здоров'я студентської молоді та формування її стійкості до кризових впливів.

Ключові слова: психосоматичні розлади, студентська молодь, вищі навчальні заклади, психічне здоров'я, психогенний вплив, війна.

Постановка проблеми. Повномасштабна війна в Україні стала потужним психотравмуючим чинником, який без винятку торкнувся всіх громадян, зокрема студентську молодь. В умовах постійної загрози життю, втрати безпеки та соціальної стабільності, молоді люди переживають перманентний психологічний тиск, що проявляється у фоновій тривожності, емоційній нестабільності, порушеннях сну, апатії, хронічній втомі, головному болю напруги, депресивних станах, екзистенціальних кризах, гострих стресових реакціях та посттравматичному стресовому розладі. Такий кумулятивний вплив негативно позначається на психоемоційній сфері особистості, порушуючи її здатність до адаптації, навчання та соціального функціонування.

Аналіз актуальних досліджень. Сучасні дослідження психічного здоров'я студентської молоді в умовах війни базуються на вагомому внеску українських науковців у розвиток психології, психосоматичної медицини та соціальної психотерапії. Г. Мозгова, М. Пайкуш, В. Піонтковський здійснили прикладні дослідження, спрямовані щодо вивчення психоемоційного стану студентів, які постраждали від воєнних дій, зокрема в контексті тривожних, депресивних та посттравматичних розладів. І. Візнюк, О. Дзекан та Д. Юсупова аналізували адаптаційні механізми й емоційне реагування молоді на кризові події, що дозволяє краще зрозуміти динаміку психосоматичних проявів у студентському середовищі. Теоретичні напрацювання С. Максименка, О. Кокуна та Л. Карамушки заклали основу для розуміння психологічної стійкості, поведінкових реакцій на стрес та нейропсихологічних механізмів, що активуються в умовах загрози. Їхні дослідження є актуальними та практично значущими для формування системи психологічної підтримки молоді в умовах війни (Візнюк, 2020; Візнюк, Долинний, Волохата, Ромашчук, 2024; Візнюк, Дзекан, Долинний, Фомін, Фоміна, Ордатій, 2022; Візнюк, Поліщук, 2021; Візнюк, Тесленко, Мартинюк, Савінова, Білюк, Кисличенко, Стельмах, 2022; Кокун, Візнюк, Пайкуш, Долинний, Ордатій, Каримулін, 2024; Кокун, Візнюк, Долинний, Ордатій, Пайкуш, Каримулін, 2024; Лукашенко, 2024; Максименко, Шевченко, 2007; Мозгова, Візнюк, 2021; Al Saadi, Zaher Addeen, Turk, Abbas, Alkhatib, 2017; Піонтковський, Візнюк, Долинний, 2024; Пугач, Візнюк, Долинний, Драчук, 2024).

У випадку надмірного навантаження психіки, захисні механізми можуть вимикатися, що призводить до гострої стресової реакції, яка, згідно з МКХ-10, є тимчасовим розладом, що виникає у відповідь на

надзвичайні обставини. Якщо особистість не має достатніх ресурсів для подолання стресу, це може спричинити розвиток дистресу, ПТСР, генералізованого тривожного розладу, синдрому хронічної втоми та депресії. Тривале перебування в стані дистресу викликає біохімічні та фізіологічні зміни в роботі головного мозку, що потребує негайної уваги з боку фахівців. Саме тому актуальність дослідження психічного здоров'я студентської молоді в умовах війни зумовлена потребою в психоедукаційних заходах, превентивних програмах та системній підтримці молодого покоління, яке формує майбутнє країни.

Метою дослідження є виявлення рівня поширеності, характерних проявів і спектру психосоматичних розладів серед студентської молоді закладів вищої освіти України в умовах війни, а також визначення основних психогенних чинників, що впливають на психосоматичний стан студентів у контексті розробки рекомендацій щодо збереження їхнього психологічного здоров'я.

Виклад основного матеріалу. Умови війни створюють надзвичайно потужне психотравмуюче середовище, яке впливає на всі сфери життєдіяльності особистості, зокрема на студентську молодь – соціально активну, вразливу та водночас ресурсну групу населення. Постійна загроза життю, втрата безпеки, розрив соціальних зв'язків, зміна звичного ритму навчання та життя, а також інформаційне перенасичення спричиняють хронічний стрес, який порушує психоемоційний баланс. У таких умовах психічні переживання набувають соматичних проявів, формуючи широкий спектр психосоматичних розладів: від головного болю напруги, порушень сну, серцево-судинних та гастроентерологічних симптомів і до тривожних, депресивних станів, емоційного вигорання й посттравматичного стресового розладу (Візнюк, Дзекан, Долинний, Фомін, Фоміна, Ордатій, 2022; Візнюк, Тесленко, Мартинюк, Савінова, Білюк, Кисличенко, Стельмах, 2022).

Відповідно до визначення Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), *психічне здоров'я* є основою благополуччя, здатності справлятися зі стресами, продуктивно працювати та взаємодіяти з соціумом. У протоколах ВООЗ наголошується, що *психічне здоров'я* – це фундамент для емоційного, когнітивного та поведінкового функціонування особистості. Війна, як надзвичайно сильний стрес-фактор, порушує цей фундамент, провокуючи дестабілізацію нервової системи, зниження толерантності до стресу та активацію неконтрольованих реакцій на рівні рептильного і лімбічного мозку

(Кокун, Візнюк, Долинний, Ордатій, Пайкуш, Каримулін, 2024; Пугач, Візнюк, Долинний, Драчук, 2024).

Студенти, як представники освітнього середовища, перебувають у постійному когнітивному та емоційному навантаженні, що в умовах війни посилюється соціальною нестабільністю та невизначеністю майбутнього. Психосоматичні розлади в цьому контексті є не лише медичною, а й соціально-психологічною проблемою, яка потребує комплексного дослідження. Вивчення спектру таких розладів дозволяє не лише діагностувати актуальні проблеми психічного здоров'я, а й розробити ефективні стратегії підтримки, профілактики та психоедукації в закладах вищої освіти. Саме тому дана тема є надзвичайно актуальною в умовах сучасної кризи та має практичне значення для збереження психічного добробуту молодого покоління (Візнюк, Долинний, Волохата, Ромашчук, 2024; Максименко, Шевченко, 2007).

В дослідженні використано комплекс методів, що дозволяють всебічно вивчити поширеність і спектр психосоматичних розладів серед студентів вищих навчальних закладів України в умовах війни. Емпіричні методи включають анкетування, опитування з використанням стандартизованих психодіагностичних шкал (SCL-90-R, HADS, GHQ-28), тестування рівня тривожності та стресостійкості, а також спостереження за поведінковими проявами. Теоретичні методи охоплюють аналіз наукової літератури, систематизацію, узагальнення та порівняльний аналіз. Для обробки результатів застосовано кількісний і якісний аналіз, а також кореляційний аналіз для виявлення взаємозв'язків між психогенними чинниками, психосоматичними симптомами та адаптаційними ресурсами студентської молоді (Візнюк, 2020; Візнюк, Поліщук, 2021; Максименко, Шевченко, 2007; Al Saadi, Zaher Addeen, Turk, Abbas, Alkhatib, 2017).

Використання цих трьох шкал у комплексі забезпечує багатовимірну оцінку психоемоційного стану студентської молоді, що дозволяє диференціювати рівень психосоматичних проявів, виявити групи ризику та сформулювати обґрунтовані рекомендації щодо психопрофілактики та психоедукації в умовах війни.

Шкала SCL-90-R (Symptom Checklist-90-Revised) є багатовимірним інструментом для оцінки психопатологічних симптомів, що охоплює 9 клінічних субшкал, зокрема соматизацію, тривожність, депресію, obsesивно-компульсивні прояви, міжособистісну чутливість тощо. У контексті війни SCL-90-R дозволяє виявити широкий спектр

психоемоційних порушень, які можуть мати психосоматичне підґрунтя, та оцінити рівень загального психологічного дистресу серед студентів.

Шкала HADS (Hospital Anxiety and Depression Scale) розроблена для виявлення тривожних і депресивних симптомів у непсихіатричних пацієнтів, що робить її особливо корисною для дослідження психічного стану студентів без встановлених психіатричних діагнозів. В умовах війни HADS допомагає оперативно оцінити емоційний стан молоді, виявити ризики розвитку афективних розладів та визначити потребу в психологічній підтримці.

Шкала GHQ-28 (General Health Questionnaire-28) є інструментом щодо скринінгу загального психічного здоров'я, включаючи соматичні симптоми, тривожність, порушення сну та депресивні прояви. GHQ-28 є ефективним засобом для виявлення ранніх ознак психічного неблагополуччя, що особливо актуально в умовах тривалого стресу, спричиненого війною. Він дозволяє оцінити функціональний стан студентів та їхню здатність до адаптації.

Вибірка дослідження охоплює здобувачів двох провідних закладів вищої освіти Вінницької області – ВДПУ імені Михайла Коцюбинського та ВНМУ імені М.І. Пирогова, що забезпечує міждисциплінарний підхід до аналізу психосоматичних проявів у молоді. Загальна кількість учасників становила 168 осіб віком від 17 до 22 років, які навчаються за спеціальностями 222 «Медицина» та С4 «Психологія», що дозволяє врахувати як медичну, так і психологічну обізнаність респондентів. За результатами авторської анкети, яка включала кількісні та якісні критерії оцінки взаємодії людини в ситуації війни, а також згідно з медичним професійно-консультативним заключенням (форма № 086), було сформовано дві групи: психосоматично здорові особи (78 студентів) та студенти зі схильністю до психосоматичних розладів (90 осіб), які зверталися до ВОКЛ ім. М.І. Пирогова зі скаргами психосоматичного характеру. Важливою особливістю вибірки є її однорідність – всі учасники належать до академічного середовища ЗВО, що забезпечує достовірність порівняння умов навчання, соціального середовища та психоемоційного навантаження.

Результати за *шкалою SCL-90-R* засвідчили, що в групі студентів зі схильністю до психосоматичних розладів (90 осіб) спостерігався високий рівень соматизації, тривожності та депресивних проявів. Найбільш вираженими були показники за субшкалами тривожність,

депресія, обсесивно-компульсивні симптоми та міжособистісна чутливість. У психосоматично здоровій групі (78 осіб) рівень загального психологічного дистресу був нижчим, але у частини респондентів виявлено помірні прояви тривожності та емоційної нестабільності, що свідчить про латентну реакцію на стрес.

Результати за *шкалою HADS* в групі з психосоматичними скаргами 42% студентів мали клінічно значущі показники тривожності, а 38% – депресії. У групі психосоматично здорових осіб тривожність виявлена у 21%, депресивні прояви – у 16,8%, що може свідчити про адаптаційні труднощі в умовах війни, навіть без виражених соматичних симптомів (рис. 1). Результати за *шкалою GHQ-28* показують, що в студентів зі скаргами на психосоматичні симптоми переважали високі показники за субшкалами тривожності, порушень сну та соматичних симптомів. В здоровій групі переважали середні значення, що засвідчує знижену здатність до емоційної регуляції та підвищену чутливість до зовнішніх стрес-факторів.

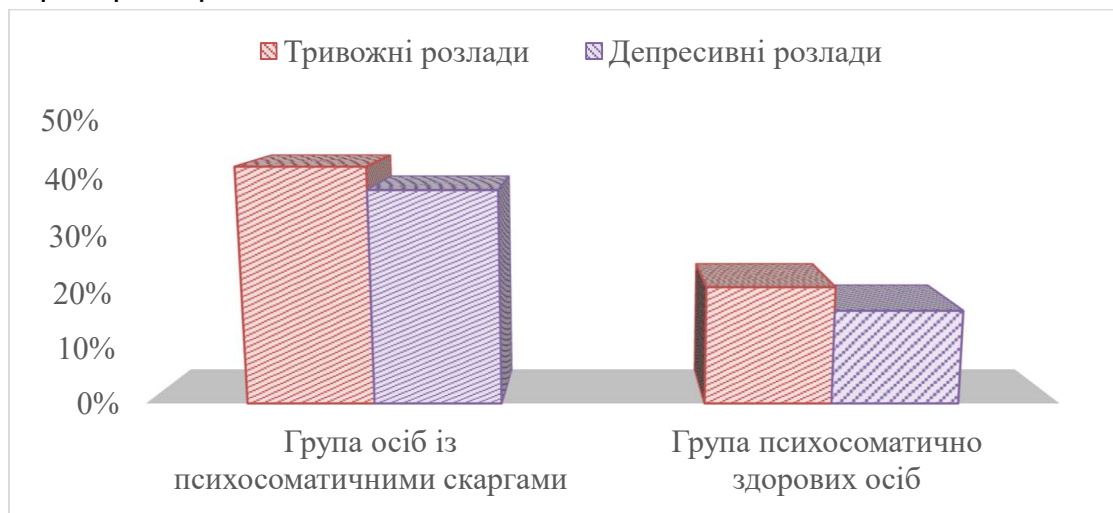

Рис. 1. Результати за шкалою HADS

В процесі аналізу результатів дослідження було виявлено значущі кореляційні зв'язки між показниками шкал SCL-90-R, HADS та GHQ-28, що підтверджує взаємозалежність психоемоційних та соматичних проявів у студентської молоді в умовах війни. Зокрема, високі значення за субшкалами тривожності та депресії в HADS достовірно корелювали з підвищеними показниками депресії, соматизації та обсесивно-компульсивних симптомів у SCL-90-R, що свідчить про системний характер емоційного виснаження та його тілесні прояви.

Також встановлено позитивну кореляцію між індексом загального психічного дистресу за GHQ-28 та глобальним індексом симптомів (GSI) у SCL-90-R, що вказує на узгодженість між загальним

рівнем психічного неблагополуччя та інтенсивністю психопатологічних симптомів. Показники порушень сну та тривожності за GHQ-28 узгоджуються з аналогічними шкалами в HADS, що підтверджує наявність стабільних емоційно-соматичних зв'язків. Така кореляційна картина дозволяє говорити про комплексний характер психосоматичних розладів, де емоційні, когнітивні та фізіологічні компоненти тісно переплетені, особливо в умовах тривалого стресу, спричиненого війною.

Таблиця 1

Кореляційні зв'язки між шкалами SCL-90-R, HADS та GHQ-28 у дослідженні психосоматичних розладів студентів

Шкала	Корелює з...	Характер зв'язку
SCL-90-R	HADS (тривожність, депресія)	Високі показники тривожності та депресії в HADS узгоджуються з субшкалами SCL-90-R
	GHQ-28 (загальний психічний дистрес)	Позитивна кореляція між GSI (індекс симптомів) та загальним дистресом за GHQ-28
	GHQ-28 (порушення сну, соматичні симптоми)	Соматизація в SCL-90-R пов'язана з соматичними скаргами та порушеннями сну в GHQ-28
HADS	SCL-90-R (депресія, тривожність, obsесивність)	Високі значення HADS підтверджують емоційні та когнітивні симптоми в SCL-90-R
	GHQ-28 (емоційна нестабільність, порушення сну)	Тривожність і депресія в HADS узгоджуються з емоційними порушеннями в GHQ-28
GHQ-28	SCL-90-R (GSI, соматизація, тривожність)	Загальний психічний стан за GHQ-28 корелює з інтенсивністю симптомів у SCL-90-R
	HADS (афективні порушення)	Показники GHQ-28 підтверджують емоційне виснаження, виявлене за HADS

Кореляції між шкалами свідчать про тісний взаємозв'язок між емоційними, когнітивними та соматичними проявами у студентів, що підтверджує комплексний характер впливу психосоматичних розладів на їхнє здоров'я та обґрунтовує необхідність багатовимірної діагностики в умовах війни.

Результати дослідження свідчать про високу поширеність психосоматичних проявів серед студентської молоді, особливо в умовах війни. Комплексне застосування шкал SCL-90-R, HADS та GHQ-28 дозволило виявити механізми розвитку психосоматичних розладів у студентів в умовах війни, що є підґрунтям для подальших психопрофілактичних та психоедукаційних заходів у ЗВО. На основі результатів, отриманих за цими шкалами виокремлено механізми розвитку психосоматичних розладів у студентів в умовах війни (табл. 2).

Підвищені показники тривожності, депресії, соматизації та порушень сну свідчать про хронічне психоемоційне напруження, яке активує захисні реакції організму на рівні нервової системи. В студентів зі схильністю до психосоматичних розладів спостерігається порушення гомеостазу, що проявляється у вигляді тілесних симптомів без органічної основи, емоційної нестабільності та зниження адаптаційних ресурсів, що вказує на активацію лімбічної систем мозку, яка відповідає за інстинктивні реакції на загрозу, не контрольовані свідомістю.

Таблиця 2

Механізми розвитку психосоматичних розладів у студентів в умовах війни

Механізм	Опис	Наслідки
1	2	3
<i>Хронічний стрес</i>	Тривале перебування в умовах небезпеки, невизначеності, втрати контролю	Порушення сну, тривожність, головний біль, серцево-судинні скарги
<i>Емоційне виснаження</i>	Надмірне психоемоційне навантаження, інформаційне перенасичення	Апатія, депресивні стани, зниження мотивації до навчання
<i>Порушення гомеостазу НС</i>	Дисбаланс у роботі нервової системи через перевантаження	Вегетативні розлади, панічні атаки, соматичні скарги
<i>Активізація лімбічної системи</i>	Реакції на загрозу, що не контролюються свідомістю	Імпульсивна поведінка, тілесні симптоми без органічної основи
<i>Втрата соціальної підтримки</i>	Розрив звичних соціальних зв'язків, ізоляція, евакуація	Відчуття самотності, тривога, соматизація емоцій
<i>Екзистенційна криза</i>	Переосмислення сенсу життя, страх втрати майбутнього	Депресія, психосоматичні болі, зниження адаптаційних ресурсів
<i>Посттравматичний досвід</i>	Пережиті події насильства, втрат, руйнування	ПТСР, соматичні реакції, порушення концентрації
<i>Невизначеність освітнього процесу</i>	Зміни формату навчання, втрата стабільності, академічна тривога	Психоемоційне напруження, порушення когнітивних функцій

В умовах війни ці механізми посилюються через постійний вплив зовнішніх стрес-факторів: невизначеність майбутнього, інформаційне перенасичення, порушення освітнього процесу та соціальна ізоляція. У студентів, навіть без клінічних діагнозів, виявляються ознаки емоційного виснаження, зниження мотивації, апатії та

психосоматичних скарг, що підтверджується даними HADS і GHQ-28. Таким чином, психосоматичні розлади формуються як результат тривалого дистресу, втрати внутрішньої рівноваги та неефективного реагування на кризові обставини, що потребує комплексної психопрофілактики та підтримки в освітньому середовищі.

На основі отриманих результатів, які засвідчили високий рівень тривожності, депресивних проявів, соматизації та загального психоемоційного дистресу серед студентської молоді, було обґрунтовано необхідність впровадження комплексної моделі психоедукаційних заходів, превентивних програм та системної підтримки (рис. 2). Виявлені кореляційні зв'язки між емоційними, когнітивними та соматичними компонентами психічного стану студентів свідчать про багатовимірний характер психосоматичних розладів, що потребує не лише індивідуального втручання, а й створення стабільного психосоціального середовища в закладах вищої освіти. Запропонована модель спрямована на підвищення психологічної грамотності, раннє виявлення ризиків та формування стійкості молодого покоління до кризових впливів, що є критично важливим у контексті війни та соціальної нестабільності.

Рис. 2. Комплексна модель психоедукаційних заходів, превентивних програм та системної підтримки здобувачів у ЗВО

Такі компоненти взаємодіють між собою, створюючи цілісну модель підтримки студентської молоді, яка не лише реагує на виклики війни, а й формує психологічну стійкість покоління, що буде майбутнє країни.

Психоедукаційні заходи мають на меті підвищення психологічної грамотності студентів, розвиток навичок емоційної саморегуляції та формування стійкості до стресу. В умовах війни особливо важливо забезпечити молодь доступом до інформації про сутність перебігу психосоматичних розладів, механізмів їх виникнення та способів подолання, що можливо шляхом впровадження освітніх семінарів, тренінгів, інтерактивних лекцій, роздаткових матеріалів, а також інтеграції тем психічного здоров'я у навчальні дисципліни. Групові обговорення та формати «психологічного кола» сприятимуть створенню безпечного простору для вираження емоцій та зниження рівня тривожності (Візнюк, Долинний, Волохата, Ромашчук, 2024; Лукашенко, 2024).

Превентивні програми орієнтовані на раннє виявлення ризиків та запобігання розвитку психосоматичних розладів. Регулярне анкетування студентів за шкалами SCL-90-R, HADS та GHQ-28 дозволяє здійснювати скринінг психоемоційного стану та виявляти групи ризику. Важливим компонентом є навчання технікам емоційної саморегуляції (дихальні вправи, майндфулнес, тілесно-орієнтовані практики). Індивідуальне психологічне консультування та створення адаптаційних груп для студентів з підвищеним рівнем тривожності чи депресії забезпечують адресну підтримку.

Системна підтримка передбачає створення стабільного психосоціального середовища в закладах вищої освіти. Формування екосередовища довіри між студентами, викладачами та адміністрацією сприяє зниженню емоційного напруження. Важливою є міждисциплінарна співпраця фахівців (психологів, психотерапевтів, медиків, соціальних працівників) для комплексного супроводу студентів. Центри психосоціальної допомоги, зокрема такі як PsyLab, Stop Panic, La Strada Україна, «Точка опори», TellMe, PsyHelp, «Освітній омбудсмен» та «Взаємодія», мають стати постійно діючими платформами підтримки. Додатково варто впроваджувати цифрові ресурси (онлайн-кабінети, мобільні додатки, чат-боти) для самодіагностики та звернення по допомогу, що забезпечить доступність підтримки навіть у кризових умовах (Кокун, Візнюк, Пайкуш, Долинний, Ордатій, Каримулін, 2024; Піонтковський, Візнюк, Долинний, 2024).

Висновок. Умови війни створюють потужне психотравмуюче середовище, яке суттєво впливає на психічне та соматичне здоров'я студентської молоді. Результати дослідження, отримані за шкалами

SCL-90-R, HADS та GHQ-28, засвідчили високий рівень тривожності, депресивних проявів, соматизації та загального психоемоційного дистресу серед студентів, що свідчить про актуальність проблеми психосоматичних розладів у закладах вищої освіти. Виявлені кореляції між емоційними, когнітивними та тілесними симптомами підтверджують багатовимірний характер цих розладів та необхідність комплексного підходу до їх профілактики.

На основі отриманих даних було запропоновано модель психоедукаційних заходів, превентивних програм та системної підтримки, яка охоплює освітні, діагностичні, терапевтичні та цифрові ресурси. Її реалізація сприятиме збереженню психічного здоров'я студентів, формуванню емоційної стійкості та адаптаційних механізмів, що є критично важливим для молодого покоління, яке формує майбутнє країни в умовах соціальної нестабільності та воєнної загрози.

ЛІТЕРАТУРА

- Візнюк, І. М. (2020). Соціально-психологічні особливості адаптації особистості в аспекті збереження здоров'я. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*, 3(53), №3, 19–30 (Viznyuk, I. M. (2020). Socio-psychological features of personality adaptation in the aspect of preserving health. *Theoretical and Applied Problems of Psychology*, 3(53), No. 3, 19–30).
- Візнюк, І. М., Долинний, С. С., Волохата, К. М., Ромашчук, О. І. (2024). Психокорекційна програма підвищення рівня посттравматичного зростання у волонтерів в умовах воєнного часу. *Вісник науки та освіти. Серія «Педагогіка»*, 1(19) (Viznyuk, I. M., Dolynnyi, S. S., Volokhata, K. M., Romashchuk, O. I. (2024). Psychocorrectional program to increase the level of post-traumatic growth in volunteers in wartime conditions. *Bulletin of Science and Education. Series "Pedagogy"*, 1(19)).
- Viznyuk, I., Dzekan, O., Dolynnyi, S., Fomin, O., Fomina, N., Ordatiy, N. (2022). Ukrainian experience of the pedagogical training of medical specialists in the context of European integration processes. *Revista Eduweb*, 16, No. 4, 65–77.
- Візнюк, І., Поліщук, А. (2021). Формування ІТ-компетентності майбутніх магістрів як психолого-педагогічна проблема. *Психологічні перспективи*, 37, 23–39. DOI <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2021-37-23-39> (Viznyuk, I., Polishchuk, A. (2021). Formation of IT competence of future masters as a psychological and pedagogical problem. *Psychological Perspectives*, 37, 23–39. DOI <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2021-37-23-39>).
- Viznyuk, I., Teslenko, V., Martyniuk, I., Savinova, N., Bilyuk, O., Kyslychenko, V., Stelmakh, N. (2022). Posttraumatic growth in the context of forming a positive experience of volunteers in the information environment. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*, 22, №6, 562–570.
- Кокун, О. М., Візнюк, І. М., Пайкуш, М. А., Долинний, С. С., Ордатій, А. В., Каримулін, Р. Ф. (2024). Ментальне здоров'я волонтерів: генезис психосоматичних порушень в умовах ПТСР. *Emergency Medicine (Ukraine)*, 20, №8, 56–64 (Kokun, O. M., Viznyuk, I. M., Paykush, M. A., Dolynnyi, S. S., Ordatiy, A. V., Karymulin, R. F. (2024). Mental health of volunteers: the genesis of

- psychosomatic disorders in conditions of PTSD. *Emergency Medicine (Ukraine)*, 20, No. 8, 56–64).
- Кокун, О. М., Візнюк, І., Долинний, С., Ордатій, Н., Пайкуш, М., Каримулін, Р. (2024). Діагностика посттравматичного синдрому: функціонально-вегетативний аналіз сенсорних систем. *Emergency Medicine (Ukraine)*, 20, №3, 193–202 (Kokun, O. M., Viznyuk, I., Dolynnyi, S., Ordatiy, N., Paykush, M., Karymulin, R. (2024). Diagnosis of post-traumatic syndrome: functional-vegetative analysis of sensory systems. *Emergency Medicine (Ukraine)*, 20, No. 3, 193–202).
- Лукашенко, Ю. І. (2024). Динаміка ефективності надання мультидисциплінарної реабілітаційної допомоги потерпілим із ушкодженнями хребта. *Проблеми сучасної психології*, 63, 181–196 (Lukashenko, Yu. I. (2024). Dynamics of the effectiveness of providing multidisciplinary rehabilitation care to victims with spinal injuries. *Problems of Modern Psychology*, 63, 181–196).
- Максименко, С. Д., Шевченко, Н. Ф. (2007). *Психологічна допомога тяжким соматично хворим*. Навчальний посібник. Київ : Ніжин (Maksymenko, S. D., Shevchenko, N. F. (2007). *Psychological assistance to seriously somatically ill patients*. Textbook. Kyiv: Nizhyn).
- Мозгова, Г., Візнюк, І. (2021). Психологічна реабілітація психосоматичних хворих працездатного віку. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки*, 16(61), 1–12 (Mozgova, G., Viznyuk, I. (2021). Psychological rehabilitation of psychosomatic patients of working age. *Scientific journal of the NPU named after M. P. Dragomanov. Series 12. Psychological Sciences*, 16(61), 1–12).
- Al Saadi, T., Zaher Addeen, S., Turk, T., Abbas, F., Alkhatib, M. (2017). Psychological distress among medical students in conflicts: a cross-sectional study from Syria. *BMC Med Educ*, 17(1). DOI: <https://doi.org/10.1186/s12909-017-1012-2>
- Піонтковський, В., Візнюк, І., Долинний, С. (2024). Психосоматична медицина: здоров'я як ключовий елемент сталого життєпідтвердження людини. *Суспільство та національні інтереси*, 1, №1, 1–9 (Piontkovskyi, V., Viznyuk, I., Dolynnyi, S. (2024). Psychosomatic medicine: health as a key element of sustainable human life affirmation. *Society and national interests*, 1, No. 1, 1–9).
- Пугач, С. С., Візнюк, І. М., Долинний, С. С., Драчук, М. Я. (2024). Стиль життя та психосоціальна адаптація військовослужбовців силових структур. Організаційна психологія. *Економічна психологія*, 31, №1, 69–79 (Pugach, S. S., Viznyuk, I. M., Dolynnyi, S. S., Drachuk, M. Ya. (2024). Lifestyle and psychosocial adaptation of military personnel of law enforcement agencies. Organizational psychology. *Economic psychology*, 31, No. 1, 69–79).

SUMMARY

Viznyuk Inessa, Dzekan Olga, Yusupova Dariia. Psychosomatic health of students in higher education institutions during the war in Ukraine.

The article explores the prevalence and spectrum of psychosomatic disorders among students of higher education institutions in Ukraine under martial law conditions. It analyzes the main psychogenic factors that lead to somatic manifestations, including anxiety, depressive states, sleep disturbances, cardiovascular and gastrointestinal symptoms. The study identifies the specific responses of youth to chronic stress caused by war and outlines the risks to the mental and physical health of the student community. The findings can be used to develop psychological support, prevention, and rehabilitation programs within the educational environment. **The aim** of the study is to determine the prevalence, characteristic manifestations, and spectrum of psychosomatic disorders among Ukrainian students in

wartime conditions, as well as to identify the key psychogenic factors influencing their psychosomatic state in the context of developing recommendations for maintaining psychological well-being. **Methods.** The study employed surveys, psychodiagnostic testing (SCL-90-R, HADS, GHQ-28), observation, and analysis of scientific literature. Quantitative, qualitative, and correlational analyses were applied to identify the relationship between psychogenic factors, psychosomatic symptoms, and students' adaptive resources. **Results.** The study analyzed the spectrum of psychosomatic disorders among students in wartime conditions. Based on the results of surveys and psychodiagnostic assessments using the SCL-90-R, HADS, and GHQ-28 scales, a high level of anxiety, depression, somatization, and general psycho-emotional distress was identified. **Conclusion.** Based on the findings, a model of psychoeducational measures, preventive programs, and systemic support was proposed, incorporating educational, diagnostic, and digital resources. The model aims to preserve the mental health of student youth and foster their resilience to crisis-related impacts.

Key words: psychosomatic disorders, student youth, higher education institutions, mental health, psychogenic influence, war.